

MINI FUTBOLNING PAYDO BO'LISHI

Davranov Ernazar Orziyevich*Iqtisodiyot va pedagogika universiteti NTM dotsenti*

Annotatsiya. Ushbu maqolada mini futbol (futzal) sport turining paydo bo'lish tarixi, uning shakllanish bosqichlari hamda jahon miqyosida ommalashuv jarayonlari tahlil qilinadi. Mini futbolning dastlab Janubiy Amerikada vujudga kelgani, keyinchalik xalqaro sport turi sifatida rivojlanganligi ilmiy asoslar bilan yoritilgan. Tadqiqot davomida tarixiy tahlil, taqqoslash va manbashunoslik usullaridan foydalanilgan. Mini futbolning futbol tizimidagi o'rni, uning texnik va taktik afzalliklari hamda tarbiyaviy ahamiyati haqida xulosa chiqarilgan.

Kalit so'zlar: mini futbol, futzal, futbol tarixi, sport turlari, FIFA, FIFUSA, sport metodikasi.

Аннотация. В данной статье исследуется история возникновения мини-футбола (футзала), этапы его формирования и процесс распространения в мировом спортивном пространстве. Раскрыто, что мини-футбол зародился в Южной Америке и постепенно получил официальный статус международного вида спорта. В ходе исследования использованы методы исторического анализа, сравнения и работы с источниками. В статье также определено значение мини-футбола в системе футбольной подготовки и его воспитательное значение.

Ключевые слова: мини-футбол, футзал, история футбола, виды спорта, FIFA, FIFUSA, спортивная методика.

Annotation. This article examines the origin of mini-football (futsal), the stages of its development, and its global expansion. It is revealed that futsal first emerged in South America and gradually became an internationally recognized sport. The research is based on historical analysis, comparative methods, and literature review. The article highlights the role of futsal in football training systems and its educational and social significance.

Keywords: *mini-football, futsal, football history, sports, FIFA, FIFUSA, sport methodology.*

Kirish.

Mini futbol (futsal) bugungi kunda dunyoning deyarli barcha mamlakatlarida ommalashgan sport turlaridan biridir. Ushbu sport turi futbolning ixcham maydonda, kichikroq tarkibda o'ynaladigan shakli sifatida shakllangan bo'lib, u nafaqat sportchilarning texnik mahoratini oshirishda, balki yoshlar o'rtasida sog'lom turmush tarzini shakllantirishda ham muhim o'rin egallaydi. Mini futbolning paydo bo'lishi XX asrning birinchi yarmiga borib taqaladi va u dastlab Janubiy Amerikada yuzaga kelgan. Mazkur maqolada mini futbolning tarixi, shakllanish jarayoni, rivoj bosqichlari va xalqaro miqyosda tan olinishi ilmiy tahlil qilinadi.

Metodologiya.

Mini-futbol, ya'ni futsal, Niderlandiyada 1960-yillarda milliy chempionatlar o'tkazilgan paytda rivojlanishni boshlagan. 1970-yillarning o'rtalarida u alohida sport turi sifatida shakllana boshlagan, 1974-yilda Italiya va Liviya terma jamoalari o'rtasida birinchi xalqaro o'yin o'tkazilgan. 1989-yilda esa birinchi rasmiy jahon chempionati bo'lib o'tgan[4].

Maqolani tayyorlashda quyidagi usullardan foydalanildi:

- Tarixiy tahlil usuli – sport turining tarixiy rivojlanish bosqichlari o'rganildi;
- Taqqoslash usuli – futbol va mini futbol o'rtasidagi farqlar tahlil qilindi;
- Tahliliy yondashuv – xalqaro tashkilotlar tomonidan berilgan rasmiy ma'lumotlardan foydalanildi;
- Adabiyotlar sharhi – FIFA, AMF (Futsal assotsiatsiyasi) va boshqa sport tashkilotlarining materiallariga tayanildi[1].

Natijalar.

Tadqiqot natijalariga ko'ra mini futbol quyidagi tarixiy bosqichlardan o'tgan[5]:

Davr	Hodisa
1930-yillar	Mini futbol Urugvayning Montevideo shahrida paydo bo'ldi
1950-yillar	Braziliyada maktab sporti sifatida ommalasha boshladi
1965-yil	Janubiy Amerikada ilk rasmiy qoidalar ishlab chiqildi
1971-yil	FIFUSA – Xalqaro mini futbol federatsiyasi tashkil etildi
1989-yil	FIFA tomonidan futzal rasman qabul qilindi
1992-yil	Birinchi Jahon chempionati tashkil etildi

Mini futbolning dastlabki shakli maktab sport zallarida o'tkazilgan mashg'ulotlarda qo'llanilgan bo'lib, u kichik maydonda o'yinchilar texnikasini oshirish maqsadida yaratilgan. Futbolning an'anaviy shakliga nisbatan bu sport turi tezkor fikrlash, aniq pas berish va charchashga chidamlilik kabi ko'nikmalarni rivojlantirgan.

Muhokama.

Mini futbol paydo bo'lishining asosiy omillari quyidagilardan iborat bo'ldi[3]:

1. Maktab va yopiq sport zallarida futbol o'ynash imkoniyati;
2. Katta futbolga tayyorgarlik sifatida texnika va taktikani rivojlantirish zarurati;
3. Sharoitga moslashtirilgan ixcham sport turi yaratishga ehtiyoj.

Mini futbol FIFA tomonidan tan olinganidan keyin, 1989-yildan boshlab uning yangi nomi – futzal sifatida tasdiqlandi. Bugungi kunda futzal bo'yicha xalqaro musobaqalar o'tkaziladi, jumladan[2]:

- Jahon chempionati,
- Osiyo chempionati,
- Yevropa chempionati,
- Klub miqyosidagi chempionatlar.

Mini futbolning tez ommalashgani uning barcha uchun qulayligi, murakkab sharoit talab qilmasligi va ko'proq texnik mahoratga asoslanishi bilan tushuntiriladi.

Xulosa.

Mini futbol XX asrning 30-yillarida Janubiy Amerikada paydo bo'lib, qisqa vaqt ichida dunyoning eng ommabop sport turlaridan biriga aylandi. Uning tarixi maktab sportidan boshlangan bo'lib, bugungi kunda u professional sport tizimining bir qismi sifatida shakllangan. Futzal texnik-taktik imkoniyatlarni rivojlantiradi va yosh futbolchilarni katta futbolga tayyorlashda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Shuningdek, sog'lom turmush tarzini targ'ib etish va ijtimoiy energiyani ijobiy tomonga yo'naltirishda katta ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Alexander, F. (2018). History and Development of Futsal. London: Sport Science Press.
2. Reyes, G. (2015). Development of Futsal in South America. International Journal of Sports History, 12(3), 45–53.
3. Назаров, Б. (2021). Мини-футболнинг шаклланиш босқичлари. Жисмоний маданият ва спорт илмий журнали, 4(2), 55–60.
4. Рустамов, А. (2022). Футзал ва анъанавий футболнинг қиёсий таҳлили. Спорт таълими ва илмий тадқиқотлар журнали, 3(1), 23–27.
5. Yusupov, M. (2023). Mini futbolning tarbiyaviy ahamiyati. O'zbekiston sport ilmiy-amaliy jurnali, 9(4), 112–116.